

Forfatter: Heiberg, Johan Ludvig

Titel: Dramatik i udvalg

Citation: Heiberg, Johan Ludvig: "Dramatik i udvalg", i Heiberg, Johan Ludvig: *Dramatik i udvalg*, udg. af Jens Kr. Andersen , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 2000, s. 546. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-heibergjl04val-shoot-idm140721243188544/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Dramatik i udvalg

Brix (*Danmarks Digtere*, 1925, p. 229f), deler til en vis grad sin antipode Brandes' interesse for deres sociale »stof«:

Spidsborgerpublikummet, der i »Julespøg« var en blot litterær Figur, udfolder sig i Vaudevillerne i sin sociale Bredde og angribes paa sine ædlestede: Familielivet (*De Uadskillelige*), Opdragelsen (*Aprilsnarrene*) og Pressen (*Recensenten og Dyret*). Ved dette lokale Præg og denne sociale Satire tilhører Vaudevillen Tyvernes poetiske Realisme.

(*Illustreret dansk Litteraturhistorie* III, 1924, p. 420)

Forresten fremhæver Vilh. Andersen *Nei* for de samme kvaliteter, som fik Brandes til at foretrække *De Uadskillelige* (ibid., p. 421).

Poul Aaby Sørensen er ophavsmanden til det nyeste, gennem et udbredt samleværk kodificerede, litteraturhistoriske *statement* om de Heiberg'ske vaudeviller. Han lægger vægten på momentet af lokal realisme, men konkluderer: »Såvel i sine personlige idealer som i sin teoretiske æstetik var Heiberg ufolkelig, men han opnåede en bredere publikumssucces end Oehlenschläger. (...) Bevidst søgte han at holde 20ernes og 30ernes franske romantismes »raa Virkelighed« ude, for den havde umiskendelige socialrealistiske og samfundskritiske træk.« (Johan Fjord Jensen et al.: *Dansk litteraturhistorie* V, 1984, p. 242f).

Thomas Overskou, den danske teaterhistories grundlægger, var, selv autodidakt, Heibergs protegé og adept. I hans teaterhistorie hedder det – med en derfor ikke overraskende hyldestone – i forbindelse med Heibergs gennembrud: »Ingen drømte om, at der med hans første Vaudevilles Lykke vilde være sikkert den danske Skueplads ikke blot en ny *Digtart*, men Gjenfødselen af Lystspillet, som den skyldte sin Tilværelse og Hæder [Holberg!] og hvori den dog ikke nu i 30 Aar havde haft en eneste blot taalelig Original [se herom det flg. citat].« (*Den danske Skueplads* IV, 1862, p. 782).

P. Hansen, der allerede i sit debutarbejde indlagde sig fortjeneste af Heiberg-forskningen (se bibliografien her, p. 563), søger i sin store teaterhistorie at give Heibergs afgørende betydning for nationalscenen et objektivt grundlag:

Frærges disse mindre Arbejder [dvs. vaudeville-situationer/-monologer], saa have Heibergs Vaudeviller tilsammen været opført mellem elleve og tolvhundrede Gange paa det kongelige Theater. Dette Opførelsestal er det største, der tilfalder en enkelt Forfatter (...) næst efter Holbergs Repertoire, hvis Statistik dog naaer paa det Nærmeste firsindstyve Aar længere tilbage i Tiden. En Digtning, der har vundet en saa vidtrækkende og dybtgaaende Yndest, maa naturligvis have øvet en stærk Indflydelse paa to Slægtfølgers [dvs. generationers] Smag. Men dens Betydning sees først i sit rette Omfang, naar Vaudevillen betragtes i Forbindelse med den dramatiske Litteratur, den kaldte frem for Dagen. Thi som den selv var en Gjenfødelse af det lokalkomiske Skuespil, der ikke havde haft nogen levedygtig Repræsentant paa Scenen siden »Gulddaasens» [komedie af Chr. Olufsen, opf. 1793] Dage, saaledes gik næsten øieblikkelig Heibergs Spaadom om en Fornyelse af den nationale Lystspildigtning i Opfyldelse, og den Vei, Vaudevillen havde brudt, befolkedes snart af talrige Skuespil, der fulgte den i Sporret og paa deres Gang over Scenen gjengav denne dens tabte Traditioner fra Holbergs Tid, omformede efter en yngre Tidsalders Behov.

(*Den danske Skueplads. Illustreret Teaterhistorie* II, 1889, p. 471)

Janne Risums bidrag om Heiberg og vaudevillerne i den nyeste danske teaterhistorie bekræfter, at Heiberg og hans genre ikke længer betragtes med samme reverens som i det 19. årh. Tonen er blevet kritisk:

Ikke den store historie, men den snævre lokale blev synsfeltet i Heibergs fordanskning af vaudevillen. Bedsteborgernes København leverede stoffet. Selv kom han fra tidens intellektuelle inderkreds og iagttog de jævne borgere fra denne højde. Danelse og åndsnobberi blander sig i hans ironiske form, der er gennemsyret af den (...). Det store publikum optræder som »en colossal Vanskabning» i hans julespil *Julespøg og Nytaarsløier* fra 1817, og de dramatiske selskaber anså han for »Teatralke Fattiganstalter». (...) Heibergs skuespil er stadig næst efter Hol-